

Uzus, norma językowa

- **Uzus** – powszechny zwyczaj językowy, przyjęta w danej społeczności praktyka posługiwania się językiem, jego jednostkami (słownictwem) i zasadami ich łączenia (gramatyka).
- **Norma językowa** – zbiór zasad dotyczących posługiwania się językiem, które zostały sformułowane przez językoznawców i umotywowane względami historycznymi, tradycją i uzusem:
 - **norma wzorcowa**: sytuacje oficjalne, urzędy, kościół, szkoła, radio, TV, teksty pisane, naukowe, publicystyka, literatura piękna, staranna wymowa;
 - **norma użytkowa (potoczna)**: sytuacje nieoficjalne, komunikacyjne, normy mniej restrykcyjne, ale akceptowane przez językoznawców.

Poprawność językowa

- Zgodność z normą językową: wzorcową dla tekstów oficjalnych i użytkową dla nieoficjalnych.
- Znajomość norm jest podstawą poprawności językowej.
- **Puryzm językowy** – sprzeciwianie się akceptacji jakichkolwiek innowacji bądź nieoficjalnych, potocznych form w języku, dbanie o czystość i poprawność języka w każdym aspekcie.

Kryteria poprawności językowej

- Wystarczalności języka (*smartfon* tak; *sorry* nie)
- Ekonomiczności (*odrzutowiec*; *UW*)
- Funkcjonalności
- Narodowe (polskie zamiast obcych)
- Uzułalne (zwyczaj u językowego)
- Autorytetu kulturalnego (prof. Jan Miodek, prof. Jerzy Bralczyk...)

Czy innowacja to błąd?

- Nowy wyraz, nowe znaczenie istniejącego słowa (*selfie, billing, smartfon, walentynki; zniczów – zniczy; cztery zajęcia – czworo zajęć*).
- **Jeśli innowacja jest potrzebna i zgodna z normą, może zostać na trwałe włączona do systemu językowego.** Decyzja językoznawców (słowniki, wydawnictwa poprawnościowe).

Pojęcie błędu i typy błędów językowych

Nieuzasadnione odstępstwo od obowiązującej normy językowej; innowacja postrzegana jako niepotrzebna.

- 1. **Błędy wewnątrzjęzykowe:**

- ✓ **Systemowe:**

- Gramatyczne (fleksyjne, składniowe)
- Słownikowe
- Frazeologiczne
- Słowotwórcze

- ✓ **Użycia (stylistyczne)**

- 2. **Błędy zewnątrzjęzykowe:**

- ✓ **Zapisu** (ortograficzne, interpunkcyjne)

- ✓ **Fonetyczne** (w wymowie, w akcentowaniu, w intonacji)

[J. Dobkowska, *W pigułce. Nauka o języku. Repetytorium*. WSiP 2019]

Przykłady błędów fleksyjnych

- ✓ Swetr [sweter]
- ✓ Przyjacielami [przyjaciółmi]
- ✓ Rozumią [rozumieją]
- ✓ Szłem [szedłem]
- ✓ Ten pomarańcz [ta pomarańcza]
- ✓ (nie ma) uczni [uczniów]
- ✓ Przy dobrze wspólnym [dobru]
- ✓ Wiele rodzaj/rodzaji rymów [rodzajów]
- ✓ Dać ludzi wolności i swobody do decyzji [ludziom wolność i swobodę decyzji]
- [formy poprawne]

Przykłady błędów składniowych

- ✓ *Kobiety i dzieci weszli [weszły]*
 - ✓ *Ustąpić miejsce [miejsca]*
 - ✓ *Szkoła imieniem [imienia]*
 - ✓ *Pięć uczniów nieobecnych [pięciu, pięcioro]*
 - ✓ *Jemy na stołówce [w stołówce]*
 - ✓ *Czytając książkę, minęła ósma [gdy czytałam....]*
 - ✓ *Podejmuje wybór zamachu [decyzję o zamachu]*
 - ✓ *To jest wbrew nas [wbrew nam]*
 - ✓ *W utworze XXX autorze XXX [autora]*
 - ✓ *Brak podmiotu w zdaniu [bo ciąg dalszy poprzedniego? Czytelnik ma się domyślić]*
 - ✓ *Gdy dowiedział się, że on umarł. [to co zrobił? – brak dokończenia zdania złożonego]*
 - ✓ *Państwem rządząliby dwoje bezpartyjnych prezydentów [rządziłoby dwóch, bo pewnie chodzi o mężczyzn; rządziłyby dwie kobiety prezydentki lub dwoje – jeśli odmiennych płci]*
 - ✓ *Jako pierwszy argument odwołam się do podanego... [W pierwszym argumencie odwołam się do...]*
- [formy poprawne]

Wskazywanie błędów i ich poprawki w zdaniach z wyjątkami. Wskazywanie błędów i ich poprawki w zdaniach z wyjątkami. Wskazywanie błędów i ich poprawki w zdaniach z wyjątkami.

Przykłady błędów słownikowych

- ✓ Oportunistą – nie stawia oporu [*wykorzystuje możliwości*]
 - ✓ Spolegliwy – nie jest uległy [*można na nim polegać*]
 - ✓ Adaptować (się) [*przystosowywać się, dostosowywać do okoliczności, utwór literacki do pokazania na ekranie*] czy adoptować [*zaopiekować się, uznać wobec prawa cudze dziecko za swoje*]?]
 - ✓ Okres czasu [*albo tylko „okres”; albo tylko „czas” – oba razem to pleonazm*]
 - ✓ Cofnąć się do tyłu [*cofamy się – wiadomo, że jest to ruch do tyłu*]
 - ✓ Nadużywanie wyrazów modnych [*projekt, kreować, kwestia*]
 - ✓ T.z. [*tzn.*]
 - ✓ Szampon dedykowany... [*przeznaczony dla...*]
- [*formy poprawne*]

Przykłady błędów frazeologicznych

- ✓ Po najmniejszej linii oporu [po linii najmniejszego]
- ✓ Odnieść porażkę [odnieść sukces; ponieść porażkę]
- ✓ Sęk tkwi w szczegółach [sęk w tym; diabeł tkwi w szczegółach]
- ✓ Pociągnąć za konsekwencje [pociągnąć do odpowiedzialności; ponieść konsekwencje]
- ✓ Przykład przekładania własnych celów [przedkładać]
- ✓ Balladyna niosła śmierć [zadawać śmierć; doprowadzać do śmierci]
- ✓ Potrzeba hałdę osób [wielu]
- ✓ Możliwość wskuszenia Ojczyzny [wskrzeszenia Ojczyzny]
- [formy poprawne]

Przykłady błędów słowotwórczych

- ✓ Głupota [głupota]
 - ✓ Psychologini [psycholożka, pani psycholog]
 - ✓ Ministra [pani minister – opisowe, bez feministycznego udziwnienia]
 - ✓ Sport raport [raport sportowy]
 - ✓ Bezdusznik [bezduszny]
- [formy poprawne]

Przykłady błędów stylistycznych

- Niedostosowanie środków językowych do sytuacji komunikacyjnej (język potoczny w sytuacji oficjalnej)
- Nadużywanie niektórych konstrukcji językowych
- Nieuzasadnione stylizacje
- Nadmierna, nieuzasadniona kwiecistość [*Zosia rozchylona niczym róża...*]
- Wulgaryzacja języka [określanie Telimeny ze względu na jej prowadzenie się, np. *Telimena to stara k...*]
- ✓ Tylko i wyłącznie [*tautologia*]
- ✓ Młoda dziewczyna [*pleonazm*]
- ✓ Namieszać ludziom w głowach [*kolokwializm*]
- ✓ Cofnijmy się o 800 lat do tyłu [*pleonazm*]
- ✓ Powtórzenia, np.: konstrukcji z „jest”, „który”, „że”

Przykłady błędów ortograficznych

- Niewłaściwe użycie wielkich/małych liter
- Niewłaściwa pisownia łączna/rozdzielna
- Używanie niewłaściwych liter i połączeń literowych w zapisie:
 - ✓ *By ludzią [ludziom] żyło się godnie*
 - ✓ *Cechy utopi [utopii]*
 - ✓ *Mieszkańcy mogli by [mogliby]*
 - ✓ *Określoną funkcje [-ę], wskazał przyczyne [-ę]*
 - ✓ *Wykfalifikowani [-kw-]*
 - ✓ *Państwo platona [Platona]*
 - ✓ *Shakespera [Shakespeare'a – lub- Szekspira]*
 - ✓ *Musię się wzbić [muszę]*
 - ✓ *Modlitwa do Maryji [Maryji]*
 - *[formy poprawne]*

Przykłady błędów interpunkcyjnych

- Brak właściwego znaku interpunkcyjnego;
- Nieuzasadnione użycie znaku interpunkcyjnego;
- Użycie niewłaściwego znaku interpunkcyjnego:
 - ✓ *Między własnymi ambicjami, a dobrem wszystkich Polaków [bez przecinka]*
 - ✓ *Choć wiedział ile kosztuje [przecinek przed ile]*
 - ✓ *To pokazuje jak emocje [przecinek przed jak]*
 - ✓ *Wszystkiego co [przecinek przed co]*
 - ✓ *Działając wspólnie możemy [przecinek przed możemy]*
 - ✓ *Uważa on że [przecinek przed że]*
 - ✓ *Biblia [tytuły zapisujemy w cudzysłowie]*
 - ✓ *, że.....*
 - [formy poprawne]

Inne częste błędy

(Slajdy 7-15 to autentyczne błędy z prac uczniowskich)

- **W kompozycji:**
 - ✓ Za krótki wstęp lub jego brak; niespójność z resztą tekstu;
 - ✓ W zakończeniu ogólniki, nowe myśli lub np.: *mam nadzieję, że udowodniłem moją tezę*; wniosek odnoszący się do innej tezy niż w temacie;
 - ✓ W rozwinięciu streszczenie zamiast argumentacji, powierzchowność, brak spójności pomiędzy zdaniami;
 - ✓ Zastępowanie argumentów przykładami, np. *moim argumentem jest postać/utwór*;
 - ✓ Powtarzanie tych samych konstrukcji, np. *moim I argumentem, moim II, III...*;
- **W znajomości lektur i przywoływanych tekstów kultury:**
 - ✓ Lektury niepasujące do tematu, np. *Makbet* do walki i śmierci za Ojczyznę;
 - ✓ Mylenie postaci, autorów, tytułów;
 - ✓ Przywoływanie filmów, gier itp., a udawanie, że to książki;
 - ✓ Przywoływanie obcych tekstów i udawanie, że zostały przetłumaczone, posługiwanie się obcymi tytułami, własne tłumaczenia;
 - ✓ Nadmierna emocjonalność w przedstawianiu (przeżywanie, stąd zbyt ekspresyjne określenia postaci lub utworu);

